

MARKOV MANASTIR -

"Го молам Бога да им помогне на христијаните, а јас прв да загинам во таа борба", биле последните зборови на кралот Марко пред почетокот на битката кај Ровине.

Југоисточно од Скопје, во подножјето на планината Караџица, во непосредна близина на селото Сушица или Маркова Сушица, се наоѓа Марковиот манастир. Покрај манастирот тече Маркова Река. Сè е во знакот на Крали Марко, легендарна епска фигура, но и историска личност, човек кој владеел со поголемиот дел од Македонија во втората половина на XIX век.

Пишува:
Атанас ЧУПОСКИ

Најопеаната личност во македонскиот фолклор, кралот Марко од Прилеп, во епските песни попознат како Крали или Крале Марко, подигнал и обновил повеќе цркви и манастири, но негово најзначајно завештание е манастирот посветен на светиот великомаченик Димитрија, кого народот и ден-денес го нарекува Марков манастир. Всушност, кралот Марко е вториот ктитор на манастирот, затоа што устројувањето на манастирот

почнало во времето на владеенјето на неговиот татко - кралот Волкашин, во 1345 година. Но, кралот Волкашин не успеал да го заврши почетното завештание, загинал во пресудната битка со османлиските војски, кај местоста Черномен на реката Марица, во 1371 година, по што Османлиите навлегле во внатрешноста на Балканскиот Полуостров. Започнатиот Полуостров. Започнатиот го завршил синот, кралот Марко. Манастирот е завршен неколку години подоцна, за што сведочи и натписот над вратата во манастирската црква, а оттогаш, 1376/1377 година, датира и живописанието на црквата. Од надворешната страна на црквата,

МАРКОВ МАНАСТИР

над јужната влезна порта се зачувани портретите на кралевите Марко и Волкашин. И двајцата во левата рака држат свитоци од основачката повелба на манастирот. На свитокот кој го држи Марко, облечен во кралска облека украсена со бисери и драгоцени камења, сосема е читлив првиот дел од текстот, кој гласи: "Јас, во Христа Бога благоверен крал Марко, го сосидав и живописав овој божествен храм"...

ФРЕСКОПИСАНИЕ

На порталот над влезот во црквата е насликан патронот - Свети Димитрија, претставен како јава на немирен бел коњ, облечен во свечена војничка одежа, со боздоган во раката. Го благословува Христос, а кон него слетуваат ангели, кои му носат шлем и меч, но и венец на маченик. Алегоријата е очигледна - светиот воин треба да го одбрани христијанството од големата опасност, која доаѓа од исламизираниите османлиски војски, кои се наоѓаат на границите на кралството. Фрескоживописот во внатрешноста на хра-

мот е одлично зачуван и е достоин репрезент на духовната клима која владеела во тој период. Историчарите на уметноста сметаат дека живописот е дело на две зографски тајфи, кои најверојатно работеле во различно време, со оглед на тоа што црквата има двајца ктитори. Заради сличноста на живописот со фрескописот во неколку охридски цркви и манастири се претпоставува дека првата тајфа потекнува од охридскиот крај, а за втората, според стилот, се претпоставува дека потекнува од околината на Скопје. На еден од црковните столбови е запишано името на монахот

СÈ Е ВО ЗНАКОТ НА КРАЛИ МАРКО

ТРИТЕ МУДРЕЦИ ГО ПОЗДРАВУВААТ РОЖДЕСТВОТО ХРИСТОВО

"SVETI DIMITRIJA"

КРАЛИ МАРКО

Маниша, а тоа име се јавува и на маргините на една црковна книга. Се претпоставува дека монахот Маниша им помагал на зографите во испишувањето на написите на фреските, а можеби бил и еден од зографите кои ја живописувале црквата.

КРАЛИ МАРКО

Крали Марко загинал во 1395 година, во прочуената битка кај Ровине, кога влашките и молдавските кнезови успеале да ги поразат османлиските војски и да го запрат нивното навлегување кон

ФРЕСКА НА ЕВАНГЕЛИСТ ОД МАРКОВ Манастир

централна Европа. Во мочуриштата во подножјето на планината Ровине, во денешна Молдавија, во близина на романскиот град Крајова, на 17 мај 1395 година, Османлиите се судриле со војските предводени од влашкиот војвода Мирчеа Стариот. Крали Марко, кој тогаш на Османлиите им плаќал данок за да го остават да владее во неговото мало кралство, како нивни вазал, поданик, морал со својата војска да се бори против христијанските војводи. Преданието вели дека непосредно пред битката, на деспотот на кумановско-кратовската област Константин Дејанович, кој исто така се борел на страната на Османлиите и загинал во битката, Крали Марко му ги кажал следниве зборови: "Го молам Бога да им помогне на христијаните, а јас прв да загинам во таа борба". Како што наведуваат историските хроники, телото на кралот Марко по битката било пренесено и закопано во близината на Скопје, во местото Блациани, што би можеле да бидат денешните Блаце или Булачани.

По смртта на Крали Марко и тој мал дел од Македонија кој бил слободен, потпаднал под османлиска власт. Во манастирот "Св. Димитрија" во текот на неговото постоење се водел богат монашки духовен живот, кој продолжил и во новонастанатите услови. Познато е дека кон средината на XV век во манастирот живееле дваесетина монаси. Во тој период Марков манастир е еден од најпознатите скрипториуми, во кој вредните монаси препишувале црковни книги, а некои од нив на преписите го ставале и своето име. Покрај Маниша, се спомнуваат и монасите Тилотеј и Хрисанта, а најпознати дела од тој период се "Прологот" и "Словарот", препишани од

заколот Никола и монахот Варлаам во XIV век. Најголем подем манастирот доживеал на почетокот на XIX век, кога игумен станал јеромонахот Кирил Пејчинович наречен Тетоец, еден од најзначајните писатели на преродбата. Тој во манастирот основал училиште во коешто младите луѓе од околината ги учел да пишуваат и да читаат, а манастирската библиотека ја збогатил со нови книги, на чишто маргини оставил многу записи. Игуменот Кирил тука

дека кон средината на XIX век манастирот имал околу 20 товари, претежно ракописни и добро зачувани книги. Но, големото книжевно богатство привлекувало и неканети гости и полека книгите од манастирската библиотека ја напуштале Македонија. "Механович и Григорович и други такива ги земале книгите от скопски Марков Манастир. Герасим игумено сам ми каза и му обештале да му дадат сто илјади гроша. Букварот е бил колко

ФРЕСКА ОД "СВЕТИ ДИМИТРИЈА"

ја напишал и својата позната книга "Огледало", која подоцна, во 1816 година била отпечатена во Будим.

МАНАСТИРСКО БОГАТСТВО

Големото книжевно богатство на Марков манастир, особено во последните два века, речиси целосно е разнесено од таму и сега ги краси музеите и библиотеките на поголемите балкански и европски градови. Велешанецот Јордан Хаџи Константинов - Џинот раскажува

псалтир долг, три педи, на заечки кожи списан и други седумајсет книги му зеле", раскажува Џинот. Во времето на безмилосните пропаганди, еден игумен гркоман, од антагонизам кон словенската писменост изгорел десет товари книги. Но, тоа е судбината на културното богатство низ целата македонска земја. За среќа, манастирот "Свети Димитрија"-Марков манастир е сè уште тука, како жив доказ за развиениот духовен живот на луѓето кои некогаш живееле на овие простори. ●